

1929-06-14

AUTHOR/KEY FIGURE

Holger Budde-Lund

FACTS

Document type:
Clippings

Archive:
Mappe 99 nr. 17

TRANSCRIPTION

Afventer transskription.

SKOVGAARD-MUSEET
Maj 99 Nr. 17

I HJEMME OG UDE

NR. 24

UGETILLÆG · TIL

KRISTELIGT DAGBLAD ·

6. AARG.

Kolding Sydhavs lyster i en stor Bue gennem det frugtbare Land syd for Byen færdig en lang Række saa Støttere og beredte, veltvende Gaarde. Nær Tøgers stænder vel den usædvanlige Høideplads skamlingsbankens, vil den, der ikke har været her før, sikkert tænke, at her kan det da ikke være noget særligt. Seten har stadig røget og forude, men ellers ligger disse bløde høker saa mange andre høker i Landet. Kun en halv Snes Minutens Gang er derop, men før, naar Tøppen er naaet i et Par rasker Str, aabenhjært Sæder sin Hellighed. Men bliver ganske overvældet af det paa en Gang smaaende og skæne Syn, der møder Øjet til alle Sider.

Skamlingsbanken er med sine 365 Fod langt fra at være vort højeste Punkt; men ingen Sted fører Øjet i et Syn saa meget Danmark som her: der ligger Fastland og Øerne, Hær og Fjeld, Nær og Fjærr, Skove og Marker. Det er, som et Stykke af Landet ligger forlængt omkring os.

Er der mon nogen Egn herhjemme, hvor Land og Vand er føjet saa morsomt sammen, slynges saa smidigt ind i hinanden, som den smalle Del af Lillebælt. Sejer man derude, skifter Billedet idelig, hver Fyrt og hver Dejning har sin Overraskelse. Heller er i sin øvre Del som en stor Fjeld, der bager sig frem og ved sine Krumninger danner Høyer og Fremspring — Sorb, Snogvej, Huldsgavl, Sønderup og Færev.

Hele denne brogede Landskabsbillede — med Færev og ind i det hele — har vi i Nørre, og her og der faar vi et Blik af Kolding Fjeld, hvor Bakker og Skove aabner for Øiet, og derover naar som en smalt, bue Skibe den lange smalle Gørdelse Fjeld mellem Fyns Fastland og Færev.

Lige overfor paa sin Høide ligger Wadelsborg, den i sine Skove, og bagved ligger Fyn og ud i al sin smukke Fjeld.

Landskabet ligger som en stor og i de senere Aar, der hæmmes Synet ind mod Kolding. Da jeg stod her som punng var Udsynet den Vej anderledes frit, nu maas man op paa Gørdelsestøtterne for at se noget rigtig i den Retning.

Men i Vest gaar Øjet skubt milevis ind — der ligger, at Rike Danmark kan ses i det slyngede Vej. Her, ja, her rundt om Bunken, ligger Landet ind i Fjeld af sine levende Høje. De danske Markede, og de løber langs Landevejene, der er mest Hæstehætte, især de vilde Røser, Kaptejler og Bromsede — alle slynger sig mellem hinanden i bogen, frodig Fortæring, og Luftens er ved Højkommeret fyldt af en kryder, næsten bedøvende Duft.

Disse levende Høje kan vilde irorende, naar man læses inde mellem dem og stadig hindres i se ud; men herover fra går de som Synet rigtigt, røser Markens Fjeld rigtigt op.

Så det jeg der i Fjeld ved Hær, en Augustdag med Sol og færdig Skyer, der ligger Markens gule og grønne Fjeld og de mange Søstænder, der ligger i Blå og Dis, til stadig at skifte Fæve og Lyvning. Alt som skyner sig, og Solen ligger hængt sig Vej, belyses snart et, snart et andet. Hvidtallende Gaarde med Skragte, røde Tegltage eller et hvit Kirketårn runder frem langs veje, og ved over Lillebælt og Brandes glædelige Solpær i en evig Skifte.

I Syd skæner Fjorden ved Højmanden ind. Grænser fra 1864 på midt igennem den, denne Grænse, der saa usædvanligt skæne dansk Land og danske Mennesker i 56 Aar. Dermed ligger Sønderjylland ud, velt, mellem kan vi se ned over det grønne Land.

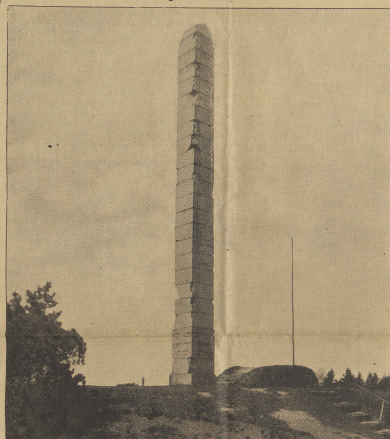
Hvor færdig det er saa her — og saa for Væderens. Densgang var det med en lille Støtte,

Peter Hørr.

Skamlingsbanken.

At Holger Budde-Lund.

dog optas med en Støtelse over vore Landmænds ubeholdende Trokab; nu er det med Undren og Tak i Sæder.

Ja, her er ikke stene er at de skæne Sæder, hvor der er som paa Dybbøl, Natursen Skønhed og Himmels Minder ligger sig sammen til et ubøjligt Hæ. Her har dansk Folkeland er af sine dyrebare Sæder.

De mange Folk i Sønderjylland i Tredveende og Fyrtiende i de 19 Aarhundrede begynde at vandre til klar Bænkende om den Uter, den Modermaal og hele Aarsligning, nævnte skamlingsbanken. Se. Bøger var i 1839 begyndt med sine Fæver paa Høidebrygge, den første Begyndelse til Folkelandet under ad den Himmel i Danmark — i nyere Tid da Høved var Eksempler givet.

Den 21. Februar 1845 holdt en Kreds af sønderjyske Bønder i Sønderstedt Koo et Gilde til Ære for Høvedskubanden Peter Hørr Lorenzen, som en Tak for hans kraftige Hæden af det danske Sprag Ret i Sønderforamlingen den 11. November 1842 og Vintren igennem. Ved den Lejlighed foretog Hørr H. J. Staal fra Træning ved Christensfeldt, at der skulde afholdes et Møde paa Skamlingsbanken i den elovende Komite. Det valgte almindelig Tilslutning: Bødene valgte et Udvalg til at tage sig af Sagen. 7 Tid. Land af Bunkens højeste Punkt blev løst, og den 18. Maj 1845 blev Fæven holdt.

Ved samme Lejlighed overvære Papirfabrikant J. Chr. Dissen fra Strandhøjen, der var Stændesepare og en af Tidens fremrænde Mænd, paa Tønder af Danskens Vegne Peter Hørr Lorenzen et stort Selskabshold med Indførelse: »Han blev ved at tale Dansk — som en Tak for hans Dyd i den Høvede Stændesepare. Da det var blevet mørkt, blev et nægtig Bøal tændt; det skulde lise viden om som en Høved af det nye, her var begyndt, og Fæven blev optas en Bæven, der lyste vider ud i det danske Folk.

Saa begynde var imidlertid Fævelheden blev i Sønderjylland, fordi det tyske Sprag uden Høveder havde taat Lov til igennem Aarsdødelser at sige sig Nød paa og præge Byerne og berygtede Dele af

Enbøllestanden, at noget saadant som Spragpareret af 29. Mars 1844 kunde fremkomme som en Løsning paa det vanskelige Spragmaal i den skamlingsbanken. — »I et alle Spragpareret, kaldte Peter Skan det i sin Bog: »Minder fra mit Liv og min Tid.

Det blev til efter lange og vore Forhandlinger i Sæder, hvor det endte med, at den nærværende Konge Christian den Ottende, med al Rensigtighed bejdede sig for de skamlingsbanken Stændesepare Tyrk.

Det endte naturligt havde været at stille de 10 Sprag lige i Sæder bekomme Spragpareret, at de danske Mellemøst af Sønderforamlingen, som ikke mente, at de kunde det tyske Sprag godt nok til at skænde bruge det i Forhandlingen skulde have Lov til at bruge det danske Sprag, naar de forinden meddelte det til Foramlingens Præsident.

Det var ganske meningsløst i en Landsdel, hvor ca. Halvdelen af Befolkningen var dansktaalende, og hvor man befandt sig i gammelt dansk Land, og det maatte nødvendigvis vilke dybt saarende paa Hørr Lorenzen, som jo vinkeligt kunde tale Tyrk, naar det skulde være, og ikke med Sædelt kunde gaa ind under Besættelsen.

Denne mere end berygtede Foramling fremkom i Sønder af Præsidenten fra Sønderjylland og fra andre Dele af Riget, og den kom i høj Grad til at præge Sønderstøtten paa Skamlingsbanken den 4. Juli 1844, der skal have samlet 10—12,000 Delagere, hvoraf Sønderstøtten var Støttestøtten, et imponerende Tal i de Tider, hvor man kun kunde komme der til Fod, til Vogn eller med Skib. Dagen i Forvejen kom en Dampet til Kolding fra København med 120 Gæster. Bladet »Færdigstendte foretælle, at der ved Afreisen fra Tønderhus var samlet en Mængde Mennesker, og det var en Fjeld af Albeden, som vinkeligt om, at alle dansktaalende Opmærksomhed og Delagere er renet paa den Maade, hvor paa Sprag, det er i Nationens Sag ved denne Lejlighed blev repræsenteret. Fra Samt hilst Skibet af Flagning, Kanonshot og Huzarab, og i Kolding var der stor Mængde og Indkvartering lise Bæven Borgere.

Blant dem, der var med, var ogsaa en ung, elegant Mand af et fremmedt Land, Udsende, Digteren Mett. Anton Goldschmidt. Loven igennem havde han, denne danske Jøde, en sær smertelig Fælelse af at

være udsat, at være en halv fremmed i det Folk, han var kommet til Verden i, det, som han har givet saa grænsede et Udtryk for i sin Fortælling »En Jøde, der udsat i 1845. Kommen havde i Kolding faaet ham — som noget for sig — indkvarteret hos en Jøde. Han følte der, som vilde man derigennem sige til ham, at han i Grunden ikke hørte til i deres Kreds — han, som dog netop var kommet med en Længsel efter ved denne Lejlighed at føle sig som et med sit Folk.

Aldrig var det vel for Genforeningen i 1920 holdt saa berygtigstaldet et Folkemøde i Danmark. Carl Poulsen, som selv var med, siger mange Aar efter i sit Mindeligt om Laurids Skan:

Tusinder hændt og stænd, som færdigstendte Talsmand Fjeld, som færdigstendte Oskens Minder.

Kl. 12 begynde Mødet med, at Foramlingen sang: »Ved Gud han er saa fast en Bøge. Sagnetegnet Kaj Hansen fra Vonsild hødt velkommen, og saa talte Laurids Skan:

»Naar nogen ringesiger og forhaaner mit Modermaal, saa er det for mig, som de ringesiger og forhaaner mine Forældre, mine Søskende og hele min Familie, forhaaner mine Venner og Kæmper, alle mine Bønder, alle Sogner, alle Nationer, med et Ord, forhaaner alle dem, som mit Hjerter hænger sig til; det er de Modermaal, som lægger mig til dem alle; det er de Modermaal, der har bragt deres Tanker og Følelser til mig og mine over til dem, det er de Modermaal, der besædligt gaar frem og tilbage mellem dem og mig som et Glædes og Sogner, Hæsten eller Bønderingernes Bøddik, som bringer det, der ligger alene, alene, alene i dem. Sied, det beder, der sandest, der æggest, de rjede, til mig, og fra mig til dem.

Den færdigstendte Grundrig var minde Taler; i fem Kvæter holdt han ganske den smægtige Foramling i Aande og blev til afslut af enkle Bædd.

Det var saa stor en Dag for ham, han følte sig haaret, medens han talte, af en lille Jøde i sit Sind; for en var den jo endelig kommen, den Dag, han i saa mange Aar havde længtes efter, den Dag, da det danske Folkeland lyste igennem og var blevet til en eng og levende Færdigstendte.

I et Brev til Dronning Caroline Amalie, der var meget udførlig med Grundrigs Delagelse i Mødet, som halvvejs af Kongehuset føles som et Oprør mod den nærværende Konge, skriver Grundrig: »Havde Dronn Majestet med osse Om her hændt, Bønderkarlen, Folketelen fra Sønderstøtten, Modermaalers Sag, ikke blot med de samme Ord, som naar opvædte i Færdigstendte, men med en Hjerter, en Hæsteme, en færdigstendte Majestet, som vore Døddigle minde af alt kan optage eller berygte — derom Lykken havde været Danmark saa god, da vilde Dronning Caroline Amalie, den høvedige, den elskelige med det danske Mødeligst — alene mere lise Sønderstøtten Ose en til berygte den nærværende Folkeng under Solen i et skævt og færdigstendte Ly.

»Hertil maas jeg føje, at ligesom jeg aldrig har tal til saa mange Om paa en Gang, aldrig tal med Danbøge, vjænde, Bønderstøtten slyngende og Øverstøtten bølgede for mine Øre, aldrig talte saa længe og dog saa smægtig, saa munter og dog saa lyssende, saa har jeg heller aldrig tal for bedre Øre.

Bægtet talte Peter Hørr Lorenzen og efter han Oda Lorenzen, som havde en saa færdigstendte Fæve til at begynde sine Tilbæret, og endelig Prof. Christian Paulsen, han, som allerede havde slædt til Lyd for Kampen for Modermaalers Ret i Sønderjylland.

Peter Hørr Lorenzen.

